

N:o 31.

Af Herr Smith: Angående upphörande af enskilda bankers rätt att utgifva egna banksedlar.

I trontalet vid innevarande riksdags öppnande tillkännagaf Kongl. Maj:t, att på banklagstiftningens område viktiga lagförslag skulle komma att Riksdagen föreläggas; och det kan för hvarje fosterlandsvän icke vara annat än glädjande, att denna för hela vårt näringslif och våra eganderättsförhållanden så synnerligen maktpåliggande angelägenhet omsider varder föremål för en särdeles väl behöflig pröfning och skärskådan.

Enligt hvad man och man emellan försports, läser emellertid den motsedda Kongl. propositionen i ämnet vara byggd på bibehållandet af den enskilda banksedelutgifningsrätten, och detta icke för någon viss kortare tidsperiod, utan för en obestämd framtid.

För att om möjligt afvärja en lagstiftning i sådan rigtning, hvilket, efter mitt förmenande, skulle varda rent af en riksolycka, nödgas jag underkasta det nuvarande enskilda sedelbanksystemet en kort kritik samt att, då denna synes mig utfalla på sådant sätt, att bibehållandet af det enskilda banksedelsystemet medför väsentliga faror för landet, påfordra upphäfvande vid nuvarande oktrojers utgång af den lag, som gifver de enskilda sedelutgifvande bankerna rätt att såsom sådana existera.

Väl vet jag, att jag genom denna framställning kommer att trampa ett mäktigt parti på en ömtålig punkt och att jag därför sannolikt kommer att blifva länge förföljd, likasom man ock låtit mig förstå att tillfället vore illa valdt, då ställningen nu vore så kritisk, att en fullständig redogörelse af hithörande förhållanden skulle kunna gifva upphof till en panik; men då efter min orubbliga öfvertygelse fosterlandets framtida väl äfventyras genom denna lags fortvaro, samt då i allt fall frågan

kommer att genom den Kongl. propositionen i ännu blifva föremål för offentlig behandling, har jag funnit mig af omständigheternas makt uppfordrad att söka opartiskt i största korthet belysa det nuvarande banksedelsystemet och att påyrka vidtagandet af de förändringar deruti, som enligt min uppfattning af förhållandena påkallas.

Då de enskilda bankerna mot en högst obetydlig skatt fått sig medgifvet att medelst utgifvande af egna kreditsedlar upptaga räntefria lån af nationen, borde man väl hafva berättigade anspråk på, att dessa gynnade institutioner skulle å sin sida hafva genom lägre diskonto och räntesatser än öfriga penningeinrättningar åt allmänheten utlånat de medel, samma allmänhet gifvit dem räntefritt; men den omutliga statistiken bevisar raka motsatsen, då af dess siffror framgår, att under tioårsperioden 1874—1883 de enskilda bankerna diskonterat i medeltal 50,335 vaxlar till ett belopp af 76,838 millioner kronor mot ett medeldiskonto af 5,83 procent för vaxlar intill tre månader och af 6,29 procent för vaxlar på längre tid, däremot Riksbanken under samma tidsperiod i medeltal årligen diskonterat 3,147 vaxlar, uppgående till 11,746 millioner kronor, mot ett medeldiskonto för vaxlar intill tre månader af 5,02 procent och på tid öfver tre månader af 5,52 procent, samt våra aktiebanker under samma tioårsperiod diskonterat i medeltal årligen 18,278 vaxlar till ett belopp af 27,692 millioner kronor mot ett medeldiskonto af 5,75 procent för vaxlar å tid intill tre månader och af 6,15 procent för sådana på längre tid.

Häraf visar sig således uppenbart, att Riksbanken varit billigast, och de enskilda bankerna, trots den ofantliga fördelen af räntefri sedelutgifningsrätt, dyrast.

Då aktiebankerna, som icke varit i åtnjutande af några extra fördelar, kunnat vara billigare i sina diskontosatser än de enskilda bankerna, och ändock beredt sina lottegarer skälig och föga mindre vinst än de enskilda bankerna, såsom längre fram skall visas, synes häraf den slutsatsen kunna dragas, att de enskilda bankerna måtte hafva varit illa förvaltade och illa tillgodosett allmänheten för den dem förunnade förmånen af rättighet till räntefri banksedelutgifning.

Såsom synes af bilagda statistiska tabeller, hvilka äro utarbetade efter de från Finansdepartementet utkomna officiella bankrapporterna, hade Riksbanken under den ofvannämnda tidsperioden 1874—1883 med en grund- och reservfond af i medeltal 37,671 millioner kronor en nettovinst af något öfver 2,5 millioner kronor årligen, eller 6,85 procent.

De enskilda bankernas egna kapital under samma tid uppgick i medeltal till 68,205 millioner kronor med en nettovinst af 6,097 millioner kronor, eller 9,08 procent.

Aktiebankerna hade under samma tidsperiod ett eget kapital af i medeltal 30,206 millioner kronor med en nettovinst af 2,435 millioner kronor, eller 8,07 procent.

Häraf framgår visserligen, att de enskilda bankerna under nämnda tid haft något större nettovinst än Riksbanken och aktiebankerna; men då denna icke torde hafva varit ens så stor, att den motsvarade den högre ränta, hvarmed de, efter hvad ofvan förmäls, belastat sina låntagare samt de sålunda ännu mindre haft så mycket ökad vinst, som skäligen svarar mot den högre risken för de mindre goda säkerheter, banker med högre diskonto måste underkasta sig, så kunna aktieegarne i de enskilda bankerna under nu ifrågavarande period anses *icke hafva haft någon vinst af det dem lemnade sedelutgifningsmonopol*, på samma gång som landet deraf genom den högre räntan haft skada.

Tages nu i betraktande, att de enskilda bankernas sedelutgifning under tioårsperioden 1874—1883 i medeltal uppgått till 54,199 millioner kronor (hvaraf tiokronesedlarne, sedan uppgift öfver de särskilda utelöpande sedelvalörerna meddelats, eller från den 30 April 1879, i medeltal uppgått till 24,765 millioner kronor), så borde de enskilda bankernas vinst endast på sedelutgifningen och om man blott beräknar efter lägsta eller tre månaders diskontot hafva uppgått till öfver tre millioner kronor om året; men, såsom här ofvan visats, har så icke blifvit händelsen, hvadan lottegarnes i de enskilda bankerna fördelar af sedelutgifningen visst icke stå i något som helst rimligt förhållande till det ofantligt stora äfventyr, som ligger i dessa vid anfordran betalbara sedlar samt i den verkligt solidariska ansvarigheten, hvilket icke förefinnes uti aktiebankerna. Att den risk, som ligger i den solidariska ansvarigheten, icke är att leka med, hafva bankfallissement i banker med solidarisk ansvarighet i andra länder nogsamnt bevisat; men i vårt land är man så van vid att lättsinnigt teckna borgensförbindelser, att man i allmänhet helt visst förbisett och underskattat det betalningsansvar, man underkastat sig genom att teckna lotter i de solidariska enskilda bankerna, ty huru eljest förklara, att personer med sundt omdöme kunna åtaga sig ett dylikt betalningsansvar för sådana ofantliga skuldbelopp blott för att erhålla cirka *en* procent mera i dividend, än som för motsvarande aktie kunnat erhållas i aktiebankerna, der man endast riskerar det insatta aktiekapitalet.

Af de denna motion bilagda tabeller synes, att antalet lottegarare i våra enskilda banker den 31 December 1884 uppgick till 10,683 stycken, och att dessa bankers aktiekapital samtidigt utgjorde 55,885,900 kronor. Hvarje lottegarares insats besteg sig sålunda i medeltal till 5,231 kronor, och för

dess 5,231 kronor, hvilka lemna honom en procent eller cirka 50 kronor om året högre afkastning än i en aktiebank, ikläda sig dessa lottegarare solidarisk ansvarighet, en för alla och alla för en, för hela skuldsunnan i den enskilda bank, i hvilken de äro lottegarare.

Månne icke den dag snart kan varda kommande, då alla de personer, som veterligen tecknat solidarisk ansvarighet i en sedelutgifvande bank, kunna få se sin kredit nedsatt och minskad i lika hög grad, som vanligen blir fallet med en hvar, som går i borgen för långt högre belopp än han eger, och månne icke det då blefve svårt nog att finna solida lottegarare uti solidariska sedelutgifvande banker?

Dessa bankers samfälda skuld belöpte sig den 31 December 1884 till 389,346,685 kronor, deruti icke inbegripet de af dessa banker samma dag beviljade kassakreditiv till belopp af 90,254,032 kronor och en sedelutgifningsrätt af 75,150,516 kronor. Med dessa siffror och förhållanden för ögonen må man väl hafva skäl att högligen betvifla, att lottegarne i de enskilda bankerna gjort klart för sig den stora risk, de löpa genom den solidariska ansvarigheten, hvilken ju, såsom nyss nämnts, icke står i något som helst rimligt förhållande till den obetydligt högre vinst, som i ersättning erbjudes i dessa banker utöfver den, aktiebankerna lemna, och som skulle komma dem till godo, derest med sedelutgifningsrättens upphörande för de enskilda bankerna dessa öfvergingo till aktiebanker.

Skulle, såsom sannolikt är, de rikare lottegarne i de enskilda bankerna vid utgången af dessas nuvarande oktrojer begagna sin lagliga rätt att ur dem utgå och således endast mindre förmögne delegare i desamma kvarstå, så får den stora allmänheten icke mycken säkerhet i den så högt beprisade solidariska ansvarigheten; och det synes mig förefinnas särskilda skäl att just nu anstalta om upphäfvande af den enskilda banklagen vid nu pågående oktrojtid utgång, när derigenom ingen af de nuvarande lottegarne, hvilka varit med om att dela den högre vinsten, skulle kunna undandraga sig sin rättmätiga pligt och skyldighet att äfven med sin förmögenhet svara därför, att de enskilda banker, i hvilka de äro delegare, behörigen honorera sina förbindelser till allmänheten.

Hvarje person med finansiella insigter måste finna uppenbart, att många af våra enskilda bankers kredit baserats på den solidariska ansvarigheten och icke på bankernas eget kapital, när detta varit och är alldeles för litet och obetydligt i förhållande till affärsverksamhetens omfattning. För att ådagalägga rättigheten af detta påstående, torde vara tillräckligt att hänvisa till den här i hufvudstaden befintliga enskilda sedelutgifvande bank, hvilken enligt offentliggjordt bokslut af den 31 December 1885

hade en skuldsomma af 33,570,650 kronor 98 öre mot ett aktiekapital af 3,000,000 kronor och reserverade egna medel till belopp af 344,297 kronor. Då denna bank, som af flertalet ansetts för att vara den bäst ledda i landet, sålunda vid detta års ingång var skyldig tio gånger mer än det egna kapitalet, ligger ju i öppen dag, att denna bank lefver på sina solidariska lottegeares kredit samt att en inträffande kris skulle kunna för bankens fordringsegare medföra en oberäknelig förlägenhet, äfven om de genom den solidariska ansvarigheten aldrig kunna komma att göra någon förlust, *likasom deraf ock klart framgår, att lagstiftaren icke har rätt att under nuvarande förhållanden låta någon af de solidariska delegarne undkomma sin ersättningsskyldighet, i fall sådant genom att bevilja nya oktrojer skulle försökas.* Lyckligtvis äro en mängd af de enskilda bankerna, och deribland den största, så väl administrerade och byggda på så solida grunder, eller med så stort eget kapital i förhållande till sina utelöpande förbindelser, att de kunna hvilken dag som helst öfvergå till aktiebanker utan att mista eller förlora något hvarken af kredit eller kunder. Med fog torde väl kunna antagas, att genom sedelutgifningsrättens upphörande flertalet af våra enskilda sedelutgifvande banker skulle komma att omorganiseras till aktiebanker, och då dessa senare kunnat till gagn för landet utöfva sin verksamhet äfven med den bristfälliga lagstiftning, vi i detta hänseende för närvarande ega, lär något hinder för de nuvarande enskilda bankerna till en dylik omorganisation icke skäligen kunna sökas deruti, att en komité nyligen blifvit af Kongl. Maj:t tillsatt i syfte att uppgöra förslag till förändrad lagstiftning för aktiebanker.

På grund af nu anförda förhållanden och

då fördelarne för ett land af sedelutgifningens öfverlåtande åt en enda bank redan här förut blifvit af senaste bankkomité klarligen ådagalagda;

då landet i sin helhet direkt förlorar omkring tre millioner kronor årligen genom den enskilda bankerna medgifna sedelutgifningsrätt, utan att dessa samma banker genom lägre räntesatser åtminstone i likhet med Riksbanken återgifva landet motsvarande fördel, eller ens åstadkomma den orubbliga säkerhet, som landet har rätt att fordra; och

då dessa banker, hvilka väl må erkännas hafva under sin tillvaro underhjelpat landets utveckling, *men derjemte också, i följd af de lättade lånetillfällena och med sin oerhörda konsumtionskredit beredt landet minst lika mycken skada,* synes mig fullgiltiga skäl hafva blifvit förebragta för upphörande af de enskilda bankernas sedelutgifningsrätt, *så att vinsten på kreditsedlars utfärdande må tillfalla hela landet och i sin helhet bevaras åt*

Riksbanken, som derigenom efter en följd af år, genom att få bibehålla hela sin årsvinst, skulle blifva den starkaste nationalbank i världen, på samma gång som Riksdagen derigenom sattes i stånd att utöfva något inflytande på den för hela landets utveckling så väsentligt ingripande räntefoten, allt med bibehållande af en både inom och utom landet oomtvistelig soliditet.

Att i och med upphörandet af de enskilda bankerna, hvilkas oktrojer tilländagå för 9 af dem med 1887 och för de återstående 18 med 1888 års utgång, omfattande anordningar för Riksbankens stärkande måste vara vidtagna, ligger för öppen dag; och kommer jag att härom till Riksdagen afgifva särskild motion. Mitt yrkande i denna min motion är derföre,

det Riksdagen måtte för sin del besluta, att enskilda banker med sedelutgifningsrätt med 1888 års utgång icke vidare skola finnas, samt att i följd häraf Kongl. kungörelsen den 12 Juni 1874 angående enskilda banker med rätt att utgifva egna banksedlar samtidigt skall upphöra att gälla.

Om remiss till vederbörligt Utskott anhålles.

L. O. Smith.

Bil. Litt. A.

Statistik rörande Sveriges enskilda sedelutgifvande banker,
hemtad ur sammandrag för de solidariska enskilda bankernas uppgifter
den 31 December 1884.

	Insatt af solidariska lottegaré.				Totalskuld. Summa.	Beviljade kreditiv.	Total sedelutgif- ningsrátt.
	Antal lottegaré.	Antal lotter.	Summa.	Medel- belopp.			
Skånes Enskilda bank.....	1,576	22,500	9,000,000	5,711	57,332,153	9,836,350	10,502,362
Vernlands do	349	3,750	1,500,000	4,298	9,345,578	2,193,400	2,051,767
Kopparbergs do	436	5,194	1,558,200	3,574	9,866,193	2,485,300	2,498,340
Östergötlands do	451	3,000	1,500,000	3,326	8,821,969	4,067,300	1,951,730
Smålands do	960	5,669	3,401,400	3,543	17,549,107	4,252,050	3,944,471
Örebro do	365	2,000	2,000,000	5,479	9,857,618	2,664,400	3,095,134
Mälareprovinsernas do	587	31,463	3,146,300	5,360	25,046,743	5,993,000	3,938,150
Göteborgs do	270	3,000	3,000,000	11,111	19,181,342	4,146,700	4,278,170
Stockholms do	256	3,000	3,000,000	11,719	38,487,174	6,381,050	4,322,890
Norrköpings do	160	1,600	1,600,000	10,000	12,722,954	3,094,400	2,636,211
Hallands do	157	1,200	1,200,000	7,644	6,007,364	1,704,200	1,381,877
Sundsvalls do	329	4,000	2,000,000	6,079	25,594,702	6,363,400	4,590,142
Kristianstads do	668	6,000	3,000,000	4,491	20,676,330	4,304,990	3,536,837
Enskilda banken i Venersborg ...	256	2,654	1,327,000	5,184	6,121,821	1,356,000	1,501,136
Skaraborgs läns Enskilda bank ...	202	1,244	1,244,000	6,158	14,255,439	3,108,200	2,030,904
Gefleborgs do	473	3,000	1,500,000	3,171	10,357,984	2,297,060	2,335,203
Uplands do	353	3,040	1,520,000	4,306	17,576,903	4,526,550	2,655,954
Vesterbottens do	281	3,400	1,700,000	6,049	8,285,317	1,429,800	2,318,318
Kristinehamns do	239	1,500	1,500,000	6,276	5,147,243	1,322,300	1,677,935
Borås do	142	1,000	1,000,000	7,042	7,121,461	2,130,050	1,149,840
Södermanlands do	211	1,000	1,000,000	4,739	6,854,537	1,935,700	1,344,133
Kalmar do	413	4,000	2,400,000	5,811	12,480,195	3,648,700	2,704,929
Gotlands do	230	2,000	1,000,000	4,348	3,950,391	905,700	1,146,772
Bohusläns do	232	2,000	1,000,000	4,310	5,126,621	923,000	1,112,803
Hernösands do	387	4,000	2,000,000	5,168	13,641,248	5,758,732	3,116,365
Helsinglands do	388	3,000	1,500,000	3,866	12,266,061	1,933,800	2,551,923
Oskarshamns do	312	2,578	1,289,000	4,131	5,672,223	1,491,900	776,220
Summa	10,683	126,792	55,885,900	—	389,346,685	90,254,032	75,150,516

Bil. Litt. B.

Riksbankens, de enskilda bankernas och aktiebankernas nettovinst i förhållande till egna kapitalet enligt nedannämnda års bokslut.

År.	Riksbankens			De enskilda bankernas			Aktiebankernas			År.
	egna kapital.	netto- vinst.	nettovinst i förhål- lande till egna ka- pitalet.	egna kapital.	netto- vinst.	nettovinst i förhål- lande till egna ka- pitalet.	egna kapital.	netto- vinst.	nettovinst i förhål- lande till egna ka- pitalet.	
1874.....	31,994	2,502	7,82	54,238	6,444	11,88	28,478	2,594	9,11	1874
1875.....	33,296	2,603	7,82	59,633	7,029	11,79	31,210	2,755	8,83	1875
1876.....	34,217	1,821	5,32	65,728	7,276	11,07	31,989	2,670	8,35	1876
1877.....	35,611	2,743	7,70	69,362	7,320	10,55	32,128	2,798	8,71	1877
1878.....	36,933	2,623	7,10	71,300	5,767	8,09	27,689	2,172	7,84	1878
1879.....	38,119	2,371	6,22	71,329	4,337	6,08	27,959	2,094	7,49	1879
1880.....	39,388	2,518	6,39	71,529	5,058	7,07	28,146	2,021	7,18	1880
1881.....	41,049	3,262	7,95	71,700	5,617	7,83	29,383	2,180	7,42	1881
1882.....	42,387	2,638	6,22	73,233	5,852	7,99	31,591	2,446	7,74	1882
1883.....	43,719	2,632	6,02	74,005	6,274	8,48	32,391	2,620	8,09	1883
Summa	376,713	25,713	68,56	682,057	60,974	90,83	300,964	24,350	80,76	
Medelbelopp	37,671	2,571	6,86	68,206	6,097	9,08	30,096	2,435	8,08	

Riksbankens	Enskilda bankernas	Aktiebankernas
nettovinst i medeltal under åren 1874—1883.		
M i l l i o n e r k r o n o r .		
2,571	6,097	2,435

Bil. Litt. C.

De enskilda bankernas
utelöpande sedlar, diskonterade inrikes vaxlar och vaxeldiskonto i medel-
tal under hvardera af åren 1874—1883.

S a m m a n d r a g 1 8 7 4 — 1 8 8 3 .					
M e d e l b e l o p p .					
Å r .	Utelöpande egna bank- sedlar.	Diskonterade inrikes vaxlar.		Vaxeldiskonto	
	Millioner kronor.	Antal.	Millioner kronor.	intill 3 månader.	längre tid.
				%	
1874	70,089	—	68,708	5,67	6,04
1875	60,271	32,589	73,479	6,21	6,60
1876	60,773	36,350	74,017	6,14	6,53
1877	57,740	41,328	79,561	6,30	6,72
1878	49,051	41,578	67,403	6,67	7,12
1879	44,302	42,349	59,890	6,48	6,95
1880	47,898	48,943	67,291	5,39	5,90
1881	49,762	58,689	81,273	4,92	5,48
1882	49,890	70,480	92,789	5,23	5,73
1883	52,211	80,713	103,964	5,32	5,82
Summa	541,987	453,019	768,375	58,33	62,89
Medelbelopp	54,199	50,335	76,838	5,83	6,29

*Bil. Litt. D.***Riksbankens**

utelöpande sedlar, diskonterade inrikes vaxlar och vaxeldiskonto i medeltal
under hvarterdera af åren 1874—1883.

S a m m a n d r a g 1 8 7 4 — 1 8 8 3.					
M e d e l b e l o p p.					
A r.	Utelöpande egna bank- sedlar.	Diskonterade inrikes vaxlar.		Vaxeldiskonto	
		Millioner kronor.	Antal.	Millioner kronor.	intill 3 månader.
					%
1874	43,032	1,393	7,998	5,08	5,58
1875	37,732	1,526	7,739	5,50	6,—
1876	31,489	1,722	9,139	5,29	5,79
1877	28,272	2,130	11,646	5,50	6,—
1878	27,737	2,542	11,319	5,87	6,37
1879	30,091	2,777	10,951	5,46	5,96
1880	37,565	2,829	9,100	4,33	4,83
1881	36,450	3,992	12,822	4,—	4,50
1882	35,141	5,761	17,900	4,46	4,96
1883	35,364	6,800	18,847	4,75	5,25
Summa	342,873	31,472	117,461	50,24	55,24
Medelbelopp	34,287	3,147	11,746	5,02	5,52

Bil. Litt. E.

Aktiebankernas

diskonterade inrikes vaxlar och vexeldiskonto i medeltal under hvarterdera af åren 1874—1883.

S a m m a n d r a g 1 8 7 4 — 1 8 8 3 .				
M e d e l b e l o p p .				
A r .	Diskonterade inrikes vaxlar.		Vexeldiskonto	
	Antal.	Millioner kronor.	intill 3 månader.	långre tid.
			%	
1874	—	20,097	5,44	5,92
1875	8,642	20,116	6,17	6,63
1876	10,578	23,489	6,03	6,42
1877	15,708	30,448	6,28	6,64
1878	15,090	23,692	6,50	6,87
1879	14,390	20,453	6,20	6,52
1880	17,653	25,297	5,31	5,67
1881	22,903	33,051	5,06	5,41
1882	27,138	37,902	5,23	5,67
1883	32,401	42,374	5,32	5,75
Summa	164,503	276,919	57,54	61,50
Medelbelopp	18,278	27,692	5,75	6,15